

exceptis excipiendis

Генрі Лайон
ОЛДІ

Де батько твій,
Адаме?

Безодня Голодних очей

Генри Олди

**Ваш вихід, або Блазнів
ховають за огорожею**

«Автор»

Олди Г. Л.

Ваш вихід, або Блазнів ховають за огорожею / Г. Л. Олди —
«Автор», — (Безодня Голодних очей)

Содержание

1	5
2	9
3	12
4	14
5	16
Конец ознакомительного фрагмента.	18

Генрі Лайон Олді

Ваш вихід, або Блазнів ховають за огорожею

*Глядач – це я.
Я сплю в обіймах залу.
Мій сон жене
Те, як життя загиблому сказало:
"Пробач мене".*

Ніру Бобовай

Бери моє добро, і горе-злочастя на додачу...
С. Маршак

1

Ненавиджу «приватний сектор». Нашу місцеву «одноповерхову Америку». Авжеж, недільним днем, звичайно, чудово вибратися сюди з друзями: шашличок, «Ізабелла», «Бері шинель, пошлі домой». Розслаблено привалитися до стовбура старої груші, відчуючи спиною його тепло навіть крізь сорочку...

Злитися з природою, без зайвої фамільярності з її боку.

Але вночі або пізно увечері, як зараз – красно дякую! Особливо коли ти не груші під шашлик оббиваєш, а матюкаючись крізь зуби і спотикаючись через два кроки на третій шкандибаєш по тутешніх канавах. І добре б п'яний! – тверезий я сьогодні. Сотка «Борисфену», розпитого на швидку чарку в Будинку Офіцерів, не рахується. По-перше, по стогону, який тут піснею зветься, тільки на танку лінвою їздити. По-друге, ліхтарі відсутні як класово чужий елемент, а винятки з правила розбиті пустунчиками-аборигенами. По-третє ж, оскільки я нечастий гість на околицях, є чималий шанс блукати цією самою Гіївкою, як Мойсей пустелею, сорок років, доки виберуся до землі обітованої. Вирішив, називається, «дорогу зрізати», дурень...

Неподалік, здається, з боку «Червоного Жовтня», щось бабахає: раз, другий. Шпана петардами грається. Або саморобними вибуховими пакетами. Якщо в наше освічено-ринкове століття комусь ще не ліньки набивати їх сумішшю магнієвих ошурків і перманганату калія, відомішого в народі під назвою «марганцівки». Ех, пам'ятаю, в золоті шкільні роки... Ч-чорт! Так і ноги переламати можна. А вони, рідні, мене-вовка годують. Повернути назад? Переживе Наташчина бабуса без моєї двадцятки до неділі, нічого їй не зробиться! Вона всіх нас переживе, ця бабуленція. Так, Мальбрук повернувся з походу: здається, до метро звідси праворуч.

На повороті, на щастя, була визначна пам'ятка місцевої архітектури: кривий від гордоців ліхтар із лампою, вщент засидженою мухами. Чи хто вже там її засиджував, цю лампу. От прямо під стовпом із куців бузку на мене й випала людина.

– Д-до... поможи! «Швидку»... поранений я...

Пальці, вкриті іржавою коростою крові, лещатами чіпляються за лацкани куртки. Тріщить тканина. Прямо перед очима – блиск металу. Наручники! Мабуть, злочинець, з-під конвою втік... в'язниця ж поряд, на Полтавському!..

– Напали, гади... гроші! гроші забрали!.. Менти... або бандюги у формі... м-ментовській...

Ліве вухо у нього надірване, стримить хрящем. Очі каламутні, обличчя, як і руки, вщент залите кров'ю. У мертвотному світлі ліхтаря воно видається неживим, наче в мене вчепився небіжчик. Або клоун у гримі. Цирковий грим зблизька – сильне видовище. Не для слабкодушних.

– Врятуй, б-брате...

Вирватися й дати драла?

– Я... вибачите, я...

У цю мить сили залишають людину. Мабуть, всі пішли на останній ривок. Хватка розтискається, я ледве встигаю підхопити пораненого під пахви. Важкий, зараза, дарма що зріст, як у горобчика.

– Тримайся, мужик! Я зараз... зараз...

Мало не звалюючи його на землю, притуляю спиною до огорожі. Начебто сидить, не падає. І дихає... поки. Кленучи свою м'якотілість, стукаю в найближчу хвіртку:

– Хазяї!хазяї! Людині погано! «Швидку» викличте! Ей, хазяї!..

А може, у них телефону немає? Повинен бути. Хоча б мобільник. Будинок багатий: двоповерховий, з балкончиком... Господарі вдома: он, вікно блакитним світиться. «Поле чудес» дивляться. «Користуючись нагодою, хочу передати привіт сестрі Марусі з Пупирців, а також її чоловікові, почесному стрілочнику Івану Кузьмічу...»

– Агов, є хто-небудь?!

– Вася, жени ракло! П'янички, тварюки, життя від них немає...

На ганку спалахує світло, на порозі з'являється шафа з головою – мабуть, Вася. Класичний. У руці – сучкувате знаряддя насильства.

– Чого кричиш? Вали звідси, алкаш!

– Та не алкаш я! Лікарів треба... тут мужику погано...

Про те, що «мужик» поранений і в наручниках, розсудливо замовчую.

– Чуєш, Ірко? Викликати? – шафа розвертає фасад углиб будинку.

– А потім штраф платити? Жени втришії!

Амбал в дверях якось невизначено, по-бабськи, знижує плечима. Світло на ганку гасне. Ось такі у нас люди. Добрі самаритяни. Ера милосердя во плоті.

Мене бере зло. Кидаюся до огорожі навпроти – і чую тупіт ніг.

– Не рухатися! Стрілятиму! Руки на огорожу!

Засліплений ліхтариками, краєм ока встигаю помітити трьох у формі.

Все. Приплив. Сушіть весла.

Серце відчайдушно тренькає, провалюючися кудись до шлунку. У животі – крижаний спазм, і дуже хочеться в сортир. Поволі, немов у страшному сні, кладу руки на огорожу.

– Ноги ширше! Так і стій.

Так і стою. Якщо це бандити, їм зайвий свідок – кістка в горлі. А якщо і справді міліція – на мене справу і «повісять». Застали на місці злочину, руки в крові, коньяком пахне... М-мать! У мене ще і ніжик на поясі! Швейцарський «Victorinox», подарунок любої тещі... Маленький? – ну і що?! Людину при бажанні олівцем зарізати можна.

– Не він це, Сєня!

– Точно... Б-блін!

– Поверніться.

Повертаюся!обертаюся!. Всі дивляться на мене. Троє!три! ментів, два ліхтарики і два стволи. Менти дивляться пильно, ліхтарі – яскраво, стволи – нервово. Нарешті стволи з ліхтарями неохоче опускаються.

– Старший лейтенант Стратичук, – козиряє безліхтарний і беззбройний мент, звично розкриваючи посвідчення у мене перед носом. Розгледіти нічого не встигаю: «корочка» відразу

повертається до нагрудної кишені. – Ви тут не бачили людину в наручниках? Можливо, поранену.

Брехати безглуздо: все одно вони його самі ось-ось помітять. Та й не збираюся я брехати! Менти, схоже, справжні, ніякі не бандити. Хоча... одне іншого не виключає.

– Оно, біля огорожі, – показую рукою, щоб вже напевно.

Двоє зриваються з місця. Миттю опиняються поруч із пораненим.

– Він! Живий...

– Дві дірки, Семен! Ну ти стрілець! Ворошиловський!..

– «Швидку» треба... загинається, п-падла...

– Чорт, рація в машині залишилася – чортихається старший лейтенант Стратичук. – Стійте тут і не намагайтеся тікати. Нам треба буде взяти у вас свідчення.

Тон у старлея майже доброзичливий. Мій живіт потихеньку відпускає. Натомість все тіло починає тіпатися дрібним тремом. Намагаюся розслабитися, але починаю ганебно стукати зубами. Не вийде з мене Брюса Уїлліса. Ні хріна з мене не вийде.

Тим часом старлей починає стукати в знайому хвіртку.

– Вася, знову ракли! Знову! – верещить з будинку стервозна Ірка. – Я заре мусарню викличу!

Мимохідь співчуваю Васі. І довго, ретельно співчуваю собі. Гумор прорізався... Шибеника.

– Мусарня вже тут! Лікарів викликай, громадяно! – гаркає старлей.

Із вікна несподівано гримить: «А зараз, користуючись нагодою, хочу передати привіт...» Напевно, Ірка з переляку дистанційку впустила. Кому хочуть передати привіт, залишається загадкою: телевизор булькає і замовкає.

– Та викликали їх, лікарів ваших, – басом відгукується Шафа-Вася. – Ломився тут один козел...

Виходить, даремно я про нього погано подумав. Добро, воно завжди проявиться.

– Це я козел, – служиві дивляться на мене, як на психа. – Я ломився. Цей... утікач... Він із кущів на мене вивалився. Весь у крові. «Допоможіть» – стогне. Я й почав стукати...

Старлей киває із задоволенням:

– Добре. Ви все правильно зробили.

З-за повороту долинає шум машин. Провулок осяває нервові мерехтіння блималок, і до нас підкочуються одразу два «бобики». Один антикварний, з верхом із брезенту. Із другого, новішого, вибирається огрядний дядько в цивільному. Старлей Стратичук квапиться назустріч, підкидаючи руку до пом'ятого околиці кашкета.

– Узяли, товариш підполковник! Узяли! Тут свідок є, він «Швидку» викликав...

– Ясно.

Погляд у підполковника генеральський. Наскрізь. У погляді – табори без права на листування. Років сто, не менше.

– Поїдете з нами, громадянине. Хворостов, перевірте факт виклику. Хай підтвердять.

А у мене в голові, долетівши з неабияким запізненням, б'ється одне-єдине слово: «Свідок! Свідок!» Ф-фух, гора з плечей... Напевно, з боку я виглядаю повним ідіотом: стою, не знаючи, куди подіти закривавлені руки, безглуздо посміхаюся всім одразу й водночас – нікому. Самому собі.

Ляскають дверцята, стає галасно. Старлей нарешті розслабляється, дістає пачку цигарок. Підходжу.

– перепрошую, у вас цигарку можна?

– Треба, – посміхається мент, простягаючи мені пачку «LM», і відразу стає дуже милим хлопцем. Схоже, сьогодні вночі він нап'ється до повної чарівності. – Паліть.

Взагалі-то я курю рідко і тому цигарок зазвичай не ношу, але зараз організм владно вимагає заспокійливої дози нікотину. Коли прикурюю від дешевої «одноразки» старлея, руки у мене вже майже не тремтять. Затягуюся – так, щоб легені й мізки продерло наскрізь. З провулка підтягуються ще двоє. Обидва в цивільному одязі. За ними плентається розфарбована дівчина, тягнучи по землі драний жакет. Дівчині холодно. При світлі ліхтаря видно: на вилиці в неї набухає неабиякий синець. Губи танцюють, дівчина щось плутано говорить, косметика «попливла», і вона розмазує її по обличчю.

Машинально прислухаюся.

– ...зовсім псих! Зовсім! Ненормальний. З ніг збив – і в яр... А ви де були? Де ви були, дебіли?! Він же мене... Він мене ледве не вбив! Ніж до горла: читай, кричить, вірші!

– Які вірші?

Це підполковник.

– Не знаю! – дівчина на межі істерики. – Ну, вірші! Як там... зараз... «Ви страшні, коли поводите очима... чому, я не знаю... я почуваю...»

– «...Ви – страшні, коли отак поводите очима... Чого мені так страшно – я не знаю; та ж я нічим не винна перед вами – і все ж я почуваю, що боюсь!»

Чесне слово, саме вирвалося.

Дівчина замовкає, жалюгідно плямкаючи губами. Підполковник стрімко обертається до мене:

– Що ви сказали?

– Це Шекспір. «Отелло». Діалог Дездемони й Отелло, дія п'ята, сцена друга, – лепечу я.

– Звідки ви це знаєте? – підполковницька брова повзе вгору. По схилу Фудзі, до самих висот.

– Як – звідки? Із п'єси. Я Шекспіра читав... у театрі бачив...

Таке враження, ніби я виправдовуюся.

– Ясно.

По обличчю підполковника видно, що нічого йому не ясно, крім того, що я – чоловік підозрілий. Язык мій – ворог мій! Мовчав би нишком... На щастя, з'являється «Швидка». Пораненого в наручниках вантажать на носі. Коли двоє санітарів проносять його повз мене, він раптом підводиться й чітко, дикторським голосом вимовляє: «Ваш вихід». Після чого знову падає на носі.

– Що він сказав?

– «Ваш вихід».

Нісенітниця. Маячня. Марить, напевно.

– Ви знайомі?

– Ні. Вперше його бачу.

Підполковник вагомо покашлює. Ловить за плече лікаря, який проходить повз нього:

– Куди повезете?

– У невідкладну допомогу, куди ж іще?

– Стратичук, візьми кого-небудь. Супроводжуватимеш. Потім подзвоните у відділення, доповісте. А ви, – це мені, – поїдете з нами.

2

Де розташовано відділення, я так і не зрозумів. «Бобік» довго петляв, підстрибуючи на вибоїнах, промені фар діловито обмацували огорожі, цегляні стіни будинків – і раптом ми зупинилися. Табличку біля входу я теж прочитати не встиг. Якесь відділення. А яке? Здається, в районі Південного вокзалу.

Брати у мене свідчення узявся особисто підполковник. Зробив велику ласку, нарешті назвався:

– Качка Матвій Андрійович. Старший слідчий із особливо важливих справ, підполковник МВС.

– Смоляков Валерій Якович. Культпрацівник широкого профілю.

– Широкого? Це як?

– Масовик-заводій. Трохи режисер, почасти сценарист, де-не-де гример, місцями артист, трошки...

Я прикусив язик. Коли мене «несе», важливо вчасно зупинитися. Про «трохи піротехніка» слідчому знати не обов'язково. Щоб уникнути зайвих питань.

– І швець, і жнець... – Матвій Андрійович випромінює здоровий скепсис. – Працюєте де?

– Переважно за разовими контрактами. Клуби, БК, масові заходи. День Міста, Проводи Зими, КВК...

– Ясно. Значить, так і запишемо: «Постійного місця роботи не має».

Формулювання мені не сподобалося.

– Документи з собою?

– Ні. Тільки візитівки. Ось...

Підполковник бере візитку за краєчок, наче не бажаючи залишати відбитків. Підносить до світла настільної лампи під напівкруглим сталевим ковпаком. У фільмах такі лампи зазвичай направляють в обличчя допитуваному. Добре, що я свідок. У мене від яскравого світла очі болять несамовито. Професійне захворювання. П'ять хвилин під лампою, і я зізнаюся у змові з Шекспіром.

– Вдома зараз є хто-небудь?

– Є. Мають бути. Дружина, син...

– Подзвоніть додому. Хай дружина приїде, привезе ваші документи.

Телефон у них старий, чорний. Метал диска відполірований до блиску; слухавка тріснула, і її перев'язали синьою ізоляційною стрічкою. Гуде, як Ієрихонська труба. У цей антикваріат хочеться кричати до хрипоті: «Панно! Панно! Дайте Смольний!»

– Алло, Наташа? Це я... Що? З міліції дзвоню, з відділення... Ну чому відразу п'яний?! Нічого не трапилося. Свідок я. Свідок! Паспорт мій привези – їм для протоколу треба... Потім розповім. Так, все гаразд. Живий, здоровий, тверезий, нічого не накоїв... Одну хвилину! Матвій Андрійович, яке це відділення? Номер і адресу скажіть, вона зараз приїде.

Коли кладу трубку на важіль, ловлю на собі співчутливий погляд підполковника.

– Продовжимо, Валерію Яковичу. Гадаю, до приїзду вашої дружини встигнемо закінчити. Отже, розкажіть, як ви опинилися на місці події?

– З Будинку Офіцерів повертався. Ювілейний концерт допомагав готувати. Засидівся потім з директором...

– А як опинилися в районі Нижньої Гіївки? Вам що, по дорозі?

– Там у дружини бабуса живе. Грошей їй хотів занести. А тут цей тип... з куців...

– Ось тепер давайте докладніше.

І я дав докладніше.

Вже наприкінці розповіді (Матвій Андрійович час від часу робив позначки на аркуші паперу) мене перервав вимогливий зумер телефону. Підполковник зняв трубку, щось буркнув і потім довго слухав, а я знічев'я став оглядати кабінет. Грубо білена стеля, стіни фарбовані емалевою «зеленкою». Під стелею – тьмяна лампочка без абажура, щільно вкрита багаторічними нашаруваннями пилу. Пара стільців із жорсткими спинками. У кутку – облізлий сейф; із замка, недвозначно засвідчуючи втрату кимось пильності, стирчить ключ. Завіска на вікні запнута недбало, без щонайменшого бажання приховати грубу прозу грат.

З особливою гостротою відчулося: часу немає. Зараз зайде Берія або Залізний Фелікс. Або Малюта Скуратов.

– ...чудово! Що лікарі кажуть? Дні три? У свідомості? Добре. Буде йому завтра нотаріус, так і скажи. Залишайтеся чергувати в палаті. Обоє. Можете спати по черзі. Щоб живий був! У разі чого, всю лікарню на вуха став. Вранці вас змінять. Все.

Підполковник бухнув трубку на важіль. На його повному, круглощокому обличчі сяяла усмішка ситого kota. Несподівано Матвій Андрійович підморгнув мені:

– А чи не прийняти нам із вами, Валерію Яковичу, по п'ятдесят крапель? Ніч у обох важка видалася, а головне – є за що. Ви, мабуть, добра душа, і поняття зеленого не маєте, кого рятували?

– Не маю, – мені вдалося хитнути головою відразу ствердно і заперечувально. – Злочинець?

– Х-ха! – Матвій Андрійович уже чаклував над сейфом. На превеликий подив, дверцята відчинилися без щонайменшого скрипу. – Злочинець! Ми цього... цього фрукта четвертий рік ловимо!.. Як у кіно, зар-разу... Серійний маніяк-убивця на прізвисько Скоморох – чистий Голлівуд!

Із цими словами підполковник урочисто поставив на стіл пляшку дорогої «Каховки». Знову пірнув до сейфу. Унаслідок чого на столі з'явилися дві чисті чарки, лимон і поламана часточками (коли й устиг?!) плитка шоколаду «Цирк». Мій ніжик став у нагоді.

– За ним не менше десятка трупів – продовжував розповідати Матвій Андрійович, вправно відкоркувавши пляшку. – Але ж що головне: почерк різний! Ну, давайте, – коньяк забулькав до чарок, я потягнув носом: аромат виявився вельми непоганим. – За успіх нашої безнадійної справи! Ох, попив він моєї крівці...

Почаркувавшись, випили.

– ...почерк, кажу, плаває. Студента-заочника ножем штрикнув, касирку з «Познані» душив. Когось топив, потім – тупі важкі предмети... Як ви: працівник широкого профілю. – Порівняння підполковника викликає у мене легкий страх, але я вирішую, що краще змовчати. – Аж поки додумалися другорядні деталі зіставити! Виявилось, є-таки почерк. Тільки неявний. Потім кілька свідків знайшлися. Ось тоді ми його Скоморохом охрестили. Він з жертвами чорт-зна-що розігрував. Футболісти з ДЮСШ буквально повз них крос бігли, в Лісопарку увечері – посміялися і далі рвонули. Вирішили: актори п'яні дуріють. Ще по одній? Свято у нас сьогодні. Не щодня серію береш. Ну що, рідне місто може спати спокійно?!

Дзінь.

– Вам, між іншим, ще пощастило, що він у наручниках був і поранений. Коли його, гада, в'язали – він всю бригаду розкидав. Мало не пішов. З двома вогнестрільними в корпус. Ну, є Бог на небі, є! – узяли Скомороха. Речдоки зібрані, свідки є... Мені зараз Стратичук по телефону доповів: готовий чистосердечно підписати. Натомість, сучий син, нотаріуса вимагає. Заповіт скласти вирішив. Ну нічого, дні три, лікарі сказали, протягне – буде йому нотаріус. І можна справу закривати. До речі, нагадаєте ще раз, звідки ті вірші були?

– Які? А-а... Шекспір, «Отелло».

– Це де негр бабу свою душить?

– Так.

– А ну ж бо, ану!

– «...Ви – страшні, коли отак поводите очима... Чого мені так страшно – я не знаю; таж я нічим не винна перед вами – і все ж я почуваю, що боюсь!» Матвію Андрійовичу, він її після цього не відразу душить! Там у них діалог. Потім Отелло душить Дездемону, і, не додушивши, двічі ударяє кинджалом.

– Точно! Ніж у нього відібрали. Значить, збирався спершу душити, а потім ножем... Ясно. Шкода, Валерію Яковичу, що ми з вами раніше не познайомилися! Залучили б як експерта!

Ми обидва сміємося цьому несмішному жарту, підполковник наливає знову: «За все, що добре закінчується!» – і якраз коли ми чаркуємося, лунає стукіт в двері.

На порозі у супроводі чергового з'являється моя Наталя.

3

Поки ми їхали додому – за шалені гроші, опівнічним таксі – Наталя спершу ображалася: я, мовляв, рознервувалася, а він із ментами коньяк глушить! Потім раптом замовкла, притислася до мене, і так ми сиділи, обнявшись, до самого будинку. Мир. Все обійшлося, все добре. Все вона чудово розуміє. І я її розумію: перехвилювалася за коханого чоловіка.

Денис вже спав, а ось ми довго не могли заснути. Лежали в ліжку, я Наташці переповідав свої пригоди, барвисто, в особах, розпліскуючи залишки переляку, переплавляючи їх на сміх, на дріб'язкову клоунаду, а далі якось раптом...

Ні, не заснули.

Навпаки.

Розбудив мене телефонний дзвінок. О пів на десяту. Дзвонив круглощокий підполковник Качка. Просив зайти, звірити і підписати свідчення. Але вже не в привокзальне відділення, а на Совнаркомівську, в «Сірий Будинок». На аудієнцію до слідчого я вирушив пішки – на щастя, від вулиці Фрунзе до Совнаркомівської рукою подати. Символічно, однак: Фрунзе начебто і сам був наркомом, якщо я не помиляюся.

А у нас зараз наркомами наркоманів звуть.

Чергового на вході про мій візит попередили заздалегідь. Мигцем поглянув у журнал, у пред'явлений паспорт і відразу ж видав пропуск, суворо попередивши: «Не забудьте здати на виході!» Спробуй-но тут забути, аякже! Це в Австралії один мій приятель примудрився заначити разовий пропуск у тамтешнє Міністерство Оборони – просто так, як сувенір на згадку! Вартовому на виході сказав, що пропуск загубив, і поки бідолаха-абориген, жертва цивілізації, міркував, що робити – спокійнісінько собі пішов. А нам Австралія не указ! Загубиш пропуск – мабуть, взагалі звідси не випустять. Поневіртимешся зі стогоном поверхами, як безпритульна примара комунізму, і гримітимеш ланцюгів до кінця своїх днів...

– Пробачте, де тут 36-а кімната?

– П'яті двері по коридору.

Оце вже було по-дорослому! Справжні апартаменти старсліда з особливо важливих. Певно, у відділенні йому тимчасову «хижку» виділили, яка вже знайшлася. Величезний стіл: літера «Т» червоного дерева. На стінах – панелі «під дуб» (або насправді дубові?!), книжкові полиці, тяжкі порт'єри на вікнах. Розкішне письмове приладдя (чорнена бронза...), два телефони «під старовину». Новенький комп'ютер виглядав у цьому оточенні підозрілим іноземцем.

– Здрастуйте, Валерію Яковичу. Сідайте.

Крісла оббиті скрипучою шкірою. Сядеш – потонеш.

– Ось, ознайомтеся, – беру пачку листків, роздрукованих на «лазерці». Навздогін вручається зелений маркер. – У разі розбіжностей – правте.

Оперативно працюють! І коли встигли?

Читаю. Фрази сухі, казенні, не мої – але по суті, нібито, все вірно. Хороша пам'ять у підполковника Качки! Стоп. А це що?

– Вибачте, Матвію Андрійовичу... Тут написано: «Почувши підряд три постріли»...

– Щось не так?

– Ну, спочатку я взагалі не зрозумів, що це постріли. Думав, хлопчаки з петардами. І, крім того, пострілів були два.

– Ви упевнені? Не помиляєтеся?

– Ну... – я завагався, спробував пригадати. – Начебто, два. Але ручатися не стану.

– Я розумію вас, Валерій Якович. Йшли, думали про своє, під ноги дивилися, щоб не впасти... А пострілів насправді були три. Один попереджувальний, в повітря, і два в нього.

Качка дивиться на мене. Ласкаво, по-батьківськи. Він дивиться – а мені вже, загалом, все ясно. Звичайно, пострілів були два. Обидва – у злочинця. А підполковнику треба, щоб три. Щоб перший – попереджувальний. Ясна річ, начальство у будь-якому разі закриє очі – небезпечний маніяк, не якийсь там задріпаний кишеньковий злодій. Чому б не піти назустріч хорошій людині?

– Гадаю, ви маєте рацію. Хай залишається три постріли. Я, швидше за все, помилився.

Качка киває. Ми чудово один одного зрозуміли. Читаю далі.

Пару дрібних неточностей виправив. Біля кожної правки вивів на полях: «Виправленому вірити» – і підпис. Ще один підпис – в кінці, після «З моїх слів записано правильно».

– Велике спасибі, Валерію Яковичу. Ви нам дуже допомогли. Ну, будьте здорові. Якщо знадобиться, ми вас ще викличемо, але, думаю, потреби такої не виникне. До суду Скоморох, судячи з діагнозу, не доживе... Всього найкращого.

Попри те, Матвій Андрійович подзвонив мені наступного тижня.

4

Знайомий кабінет. Зате сам підполковник Качка, друг-товариш по чарці, сьогодні незнайомий. Немовби заново до мене придивляється. Сидить, цигарку в пальцях крутить. Але прикурювати не поспішає. Мовчить. Я теж мовчу. Врешті-решт, це він мене викликав. Йому і говорити першому.

– Скажіть, громадянине... е-е-е... пане Смоляков. Чи були ви знайомі з громадянином Кожум'якою Миколою Ігоровичем?

Щось ми сьогодні занадто офіційні. Інтригуєш, начальнику?

Кривлюся.

– Та начебто ні. Прізвище не пам'ятаю. Може, в обличчя...

– Ось фотографія. Упізнаєте?

Чоловік. Приблизно одного зі мною віку. Пласке, рябе обличчя, ніс картоплею, каштанове волосся недбало розчесане на косий проділ.

– Ні, не знаю. Хоча... – ще раз вдивляюся у фотографію.

– Спробуйте пригадати.

Чесно намагаюся. У голові прокручується калейдоскоп облич. Приміряю їх, немов маски, до фотографії. Маски... грим... обличчя – клоунський типаж, кров на щоці, надірване вухо...

– Скоморох?!

– А хто ж, як не він. Так ви були знайомі?

– Ні. Тоді, на Гиївці, побачив уперше.

– З одного боку, у мене немає підстав вам не вірити, – голос Матвія Андрійовича звучить скрадливо. Не голос, а котяча лапа: оксамит приховує гострі пазурі. – Але з іншого боку: як ви у такому разі поясните, що покійний Кожум'яка Микола Ігорович, він же Скоморох, згадує вас у своєму заповіті?

Стеля валиться на голову.

– ...Мене?!

Мабуть, все, що я думаю з цього приводу, написано аршинними буквами на моїй фізіономії. Тому підполковник питань більше не задає. Щоб порятувати мене від інфаркту. Вправно, немов картковий шулер, пускає по столу два аркуша ксерокопій.

– Ознайомтеся.

У моїх руках – копія завіреного нотаріусом заповіту Кожум'яки Миколи Ігоровича, що знаходився на момент підписання «при повному розумі і тверезій пам'яті». У останньому я, правду кажучи, сумнівався. Наступні рядки підтверджують сумніви:

«Різьблений же виріб з кістки домашньої тварини, зроблений згідно китайської традиції „Куля-в-кулі“, заповідаю Смолякову Валерію Яковичу, що проживає за адресою...»

Адреса правильна. Моя адреса.

– А ось і він... Різьблений виріб, – Матвій Андрійович витягує з ящика столу якусь дрібничку. – Візьміть, не бійтеся.

Дійсно: «Куля-в-кулі». Найкрупніша, зовнішня – трохи більше кульки для пінг-понгу. Скільки ж їх тут, куль цих? Чотири? П'ять? Майстерне різьблення, фігурні отвори у формі листя, квітів, значків «Інь-Ян» і хитрих закарлюк. А всередині, в самій глибині, щось тьмяно мерехтить, переливається бузковим... бордовим?... ні, все-таки бузковим світлом. Красива цяцька.

І тут я збагнув!

– Ви що тут, зовсім охрініли?! – здається, я з посвистом шепочу, але скло у вікнах відгукується слабким деренчанням. – Якого... біса?! Я питаю: якого біса ви сказали вашому

маніяку, як мене звуть?! І адресу?! А якщо його приятелі тепер завітають?! У мене син-підліток! Дружина! А якщо...

Не можу зупинитися. Кричу, сам себе лякаючи: «наїхати» на підполковника міліції у його власному кабінеті?! А Качка знітився, кліпає, безуспішно намагаючись вставити хоч слово:

- Не давали ми йому вашої адреси!..
- Це свавілля! Гірше! Це співучасть у злочині!
- ...не давали! Адже він і не питав! Ми взагалі нічого...
- Звідки ж він тоді дізнався?!

Кулька випадає з пальців. Котиться до слідчого.

Гасне блиск в серцевині.

Ніби фінальний прожектор наприкінці спектаклю.

Я поступово вихолоджуюсь, і мені стає соромно за хлоп'ячий спалах. Але, як не дивно, Матвій Андрійович, схоже, зовсім не образився. Навпаки: розцвів, заусміхався.

– Ось і ми думали: звідки? Може, знайомі ви були? Може, приховуєте? Тепер-бо ясно... Кулька ця, до речі, у Скомороха при собі була на момент арешту. А приятелів не бійтеся: немає у нього приятелів, один працював, гад. І претензій з боку родичів теж не бійтеся: заповіт законний, завірено нотаріусом. Він же вам не квартиру, як дружині, заповідав! Кулька – безглузда дрібничка, наші експерти дивилися. Буде вам на згадку. Зараз нотаріус уведе вас у право спадкоємства...

Справді, тільки я почав вибачатися за нервовий зрив, як у кабінеті з'явився досить молодий іще чоловік у ореолі «північного саява»: блиск лисини, лаковані черевики, шпилька для краватки й окуляри у тонкій золотій оправі. Вивалив на стіл купу паперів, показав, де поставити підпис, здер дванадцять гривень п'ятдесят копійок мита (добре, що гроші при собі були!), потиснув мені руку і дематеріалізувався.

Я очманіло дивився на спадок.

– Що ж, вітаю, – встав з-за столу підполковник, показуючи, що аудієнція закінчена. – Більше у мене до вас питань немає.

Йду вже, йду...

Удома я продемонстрував кульку Наталі. Разом із копією заповіту. Вона одразу ж скрикнула «Ой, яка краса!», та потім оглянула кульку уважніше і дещо скептичніше. Вчиталася в текст заповіту. А коли я, знічено затиноючись, пояснив, хто є наш добродійник Скоморох-Кожум'яка – пролунав грім:

– Лерка, з глузду з'їхав? Якого дідька ти дав маніяку нашу адресу?!

Я навіть не образився. Пригадав миролюбність підполковника.

Проте виправдовуватися довелося аж півгодини.

– Може, вона антикварна? Дорога? – поцікавилася врешті дружина, змінивши гнів на ласку.

– Ага, аякже! Тоді б з мене не дванадцять п'ятдесят мита злупили!

Аргумент видався Наталі досить переконливим, і вона втратила до кульки рештки зацікавлення. Денис, що саме повернувся зі школи, повертів іграшку в руках, скривився: «Фігня якась,» – і пішов у свою кімнату.

На серванті кулька виглядала недоречно, тому я закинув її до найближчої вази.

Хай лежить.

5

– Там Денис з ящика епістоли витяг, – Наташка вказала пальцем на телевізор, на якому білів довгий конверт. – Поминальну. Тобі, біженцю ти наш! Цікавляться, коли врешті добіжиш!..

Це був звичний для нашої сім'ї жарт.

Десять років тому, коли мама з дідом зібралися чкурнути в Штати, я примудрився отримати статус біженця. За компанію. Настав час великих змін: рок-н-рол і Союз були вже мертві, хоча прикидались живчиками, а ми – ще ні, і нам залишалося тільки тупо дивитися на ряди банок з хрінном у «Гастрономах». Телевізор заливався, як цвинтарний соловей; гроші мутували в шпалери для сортирів. Мама силоміць витягнула нас із Наталією і шестирічним Дениском до Москви, у посольство США, ми простирчали там у натовпі півдня на спеці, не маючи змоги вийти хоч на хвилину. Анкети, бланки, довідки... Найчіткіше закарбувалася в пам'яті грудаста баба-зоотехніця Аріна Тихонівна Шапіро. Вона народилася у селі Великі Варнаки, на собі мала поцяцьковану квіточками шаль і ситцевий сарафан із рюшами, та активно страждала від погромів. Будь-хто охочий міг отримати про її пригноблення детальний звіт. Попри те, жертву насильства слухали неохоче, співчувати їй зовсім не бажали, а потай навіть заздрили її непохитному здоров'ю: примара медогляду жахала багатьох. Вже не знаю, чому. Дениско просився у туалет, хотів їсти; пізніше, коли ми вже покинули гостинну будівлю, він зупинився біля смітника у дворі й сумно сказав: «Кашею пахне!..» Коли переді мною нарешті постав похмурий Відповідальний Співробітник Служби Імміграції й Натуралізації, осатанілий від багатогодинної співбесіди з від'їжджантами, я поспівчував йому і собі. Вголос. Це був перший випадок, коли моя балакучість виявилася доречною. «Ви збираєтеся їхати?» – з цікавістю запитав Відповідальний Співробітник, який раптом став схожим на людину. Ні, чесно відповів я. І виправився: думаю, що ні. Хіба якщо танки на вулицях... «Вас гнобили?» – у Відповідального Співробітника пробився легкий, майже невловний акцент. Або просто натяк. Ні, чесно відповів я. І не дуже ревно виправився: ну, не особливо...

«А навіщо ви тоді подали документи?!» – Відповідальний Співробітник схилився до мене, щоб уважно роздивитися моє обличчя. Ніби дивовижну рибу в акваріумі. Не знаю, чесно відповів я. Мама дуже просила, а дід старенький, його засмучувати не можна. Ось і подав.

Адже все одно не приймете.

Зовні, вислухавши нашу бесіду, вся черга дружно поставила мені діагноз: дегенерат. І дарма. Я здобув жаданий ними статус, «відповідно до розд. 207 (с) Закону США про Імміграцію і Національність (INA), з урахуванням поправок...», а більшість із цих досвідчених, битих, заздалегідь готових на будь-які підступи прохачів залишилася ні з чим. Відтоді й до цього дня (слава заокеанської бюрократії!) я отримую регулярні нагадування: «Якщо ви в такий-то термін... будете позбавлені... ваші дані...»

«Поминальні епістоли», сміється Наташка.

Я дегенерат. Я викидаю епістоли у смітник.

Біжи, Лоло, біжи...

Абсолютно не уявляю, що робитиму за океаном. Жити на допомогу? Кому я там здався із моєю професією, точніше, з повною її відсутністю?! Іноді, матюкаючи життя за марноту марнот, насправду розумію: інакше я вже просто не зможу існувати. Вода для щипавки, бруд для черв'яка – ось що таке для мене щоденна метушня, гризня, безглузда самодіяльність і посиденьки з такими ж бідами, як я сам. Відніми – здохну.

Думаю, патріотизмом тут пахне менш за все.

Егоїзмом пахне.

– Денис знову прогуляв школу, – сказала Наташка. Я спиною відчував її погляд: напружений, очікувальний. – Мені дзвонила завуч.

Намагаючись відмовчатися, ховаю конверт у бюро. Вдаю, ніби порпаюсь у паперах. Як на те, під руку не трапляється нічого путнього, окрім старезного вірша, написаного до народження сина. «Тілі-бом, тілі-бом, йде пологовий обертом...» Папір потерся на згинах, чорнило вицвіло.

Давно минулі дні...

– Ти абсолютно не займаєшся дитиною. Вчора від нього пахло пивом.

Вечірній моціон. Наталі треба скинути напругу дня. Насправді Дениско не такий вже й поганий. Вчиться нормально. Ходить на карате: я поряд з ним – немінна нікчема. Леонід Петрович, Денисів тренер, дуже добре про нього відгукується. Отже, пивом? У його роки я пив за гаражами нудотно-солодку настоянку «Полуничка», закушуючи скибочкою «Докторської». А одного разу, підгулявши в компанії друзів-телепнів, став розкидати по двору порожні пляшки – цілковито впевнений, що за ніч вони ляжуть у борозну, зійдуть і заколосяться.

Мені теж завуч додому дзвонила.

– Йому через рік вступати! А він сам не знає, чого хоче!

– Я теж не знав...

Оце дарма. З дружиною, що захотіла виговоритись, треба мовчати. Як партизан. Як Аладдін у казці. «І зустріне тебе в підземеллі жінка, лицем подібна до матері твоєї, кличучи „Сину! Сину мій!“ – але стережися, бо, вимовивши хоч слово, пропадеш і навіки залишишся там...»

Тепер це надовго. Коли прийде Дениско, йому вже нічого не залишиться. Крім курки із захололими макаронами. Решту отримаю я.

– Воно і видно! Подивися на себе! Ти хочеш сину такої ж долі?

Наташка розчервонілася, очі горять праведним гнівом. Ми дуже любимо один одного. Це правда. Ми обидва дуже любимо Дениска. Це теж правда.

Ми – всі троє – дуже часто чіпляємося гострими кутами. Від любові.

І це куди беззаперечніша правда, ніж дві попередні.

Сідаю на диван. Я знаю, що відбуватиметься у найближчі двадцять хвилин. Архітектоніка п'єси, зіграної вже тисячу разів. Експозиція і зав'язка благополучно відбулися. Тепер – розвиток дії, кульмінація і розв'язка. Постановочний план затверджений худрадою нині, і повсякчас, і на віки віків, амінь. Головне – вчасно подавати репліки, терпляче чекаючи завіси. Не пускаючи драму досередини. Формально будучи учасником, залишатися глядачем.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.